

Odpowiedzialność cywilno-prawna i zadania nauczycieli związane z bezpieczeństwem uczniów

Jacek Rudnik

Ustawowe obowiązki nauczyciela

Art. 4 ustawy o systemie oświaty

Nauczyciel w swoich działaniach dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych **ma obowiązek** kierowania się dobrem uczniów, troską o ich zdrowie, postawę moralną i obywatelską z poszanowaniem godności osobistej ucznia.

Art. 6 KN

Nauczyciel **obowiązany jest**:

- 1) rzetelnie realizować zadania związane z powierzonym mu stanowiskiem oraz podstawowymi funkcjami szkoły: dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą, w tym zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę;
- 2) wspierać każdego ucznia w jego rozwoju;
- 3) dążyć do pełni własnego rozwoju osobowego;
- 4) kształcić i wychowywać młodzież w umiłowaniu Ojczyzny, w poszanowaniu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w atmosferze wolności sumienia i szacunku dla każdego człowieka;
- 5) dbać o kształtowanie u uczniów postaw moralnych i obywatelskich zgodnie z ideą demokracji, pokoju i przyjaźni między ludźmi różnych narodów, ras i światopoglądów.

Zadania nauczyciela – przykładowe akty prawne

- Rozporządzenie MEN z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. Nr 83, poz.562 z późn. zm.),
- Rozporządzenie MEN z 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2012, poz. 977),
- Rozporządzenie MENiS z dnia 8 listopada 2001 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. Nr 135, poz.1516),

Zadania nauczyciela – przykładowe akty prawne

- Rozporządzenie MENiS z 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz.U. Nr 23, poz. 225 z późn. zm.),
- Rozporządzenie MEN z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. Nr 168, poz.1324),
- Rozporządzenie MENiS z dnia 8 listopada 2001 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. Nr 135, poz. 1516),
- Rozporządzenie MENiS z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U. Nr 135, poz.1516 z późn. zm.),

Prawne ograniczenia dyrektora szkoły i nauczycieli w szkole jako instytucji publicznej

Aby władza państwowa mogła w sposób legalny realizować swoje kompetencje, powinna zawsze czynić tylko tyle, na ile pozwala jej prawo. Zasadę tę wyrażają przepisy Konstytucji art. 2 i 7

Konstytucja RP

Legalność działań w państwie prawnym

zastrzeżona dla obywateli:
„legalne” jest wszystko,
czego prawo nie zabrania

zastrzeżona dla władzy publicznej:
„legalne” jest tylko to, co jest
wyraźnie dozwolone

Art. 2. Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

Art. 7. Organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa.

Prawne ograniczenia dyrektora szkoły i nauczycieli w szkole jako instytucji publicznej

- Obywatel może robić wszystko czego nie zabrania prawo!
- Nauczyciel jako osoba publiczna musi kierować się „modelem postępowania”, które wyznaczają przepisy prawa (w tym oświatowego).

z życia wzięte...

Nauczycielka z grupą 5-latków wybrała się poza teren przedszkola. Dzieci w parku miały obserwować zmiany w przyrodzie na wiosnę. Towarzyszyła im w spacerze jedna z mam (grupa liczyła 14 dzieci). W pewnym momencie dzieci skupiły swoją uwagę na stadzie kaczek pływających na niewielkim stawie. Dzieci wspólnie z nauczycielką nazywały gatunki ptaków, które zimują w Polsce i te, które przylatują wiosną. W tym samym czasie Ola, ruchliwa i ciekawa świata dziewczynka dostrzegła za drzewem samotnego szczeniaka. Oddaliła się w jego kierunku niezauważona ani przez nauczycielkę, ani przez towarzyszącą mamę. Dzieci ruszyły dalej alejką. Po kilku minutach nauczycielka dostrzegła, że nie ma Oli i natychmiast z całą grupą zawróciła do miejsca postoju, nawołując głośno Olę. Nigdzie nie było jej widać, dopiero po kolejnych kilku minutach dziewczynka przybiegła zza drzew.....

Rodzaje odpowiedzialności ponoszonych przez nauczyciela

1. Odpowiedzialność prawna:

- **Odpowiedzialność pracownicza (porządkowa i materialna)** - wynika ze stosunku pracy: umowa o pracę na okres próbny, zastępstwo, na czas określony, nieokreślony - nie dotyczy umów cywilnoprawnych!
- **odpowiedzialność dyscyplinarna** - *Nauczyciele podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej niezależnie od odpowiedzialności karnej. Kara porządkowa wyklucza karę dyscyplinarną.*
- **cywilna**
- **karna**

2. Moralna, etyczna:

- **art. 6 pkt 5 KN** – Nauczyciel obowiązany jest... dbać o kształtowanie u uczniów postaw moralnych i obywatelskich...
- **art. 9 ust. 1 pkt 1 KN** – stanowisko nauczyciela może zajmować osoba, która... przestrzega podstawowych zasad moralnych

Rodzaje odpowiedzialności ponoszonych przez nauczyciela

Każdy organ powołany do orzekania o odpowiedzialności prawnej bierze pod uwagę następujące elementy:

- **zachowanie** się osoby podlegającej odpowiedzialności, które może polegać na zachowaniu czynnym (działaniu) lub biernym, zwanym zaniechaniem,
- **bezprawność** – rozumiana jako niezgodność czyjegoś zachowania z wzorcem prawidłowego zachowania się w określonej sytuacji; inaczej mówiąc dana osoba czyni coś, czego nie powinna lub nie czyni tego, co ma obowiązek czynić (bezprawne zaniechanie),
- **związek przyczynowo – skutkowy** między bezprawnym zachowaniem a sprzecznym z prawem skutkiem.

Kto podlega odpowiedzialności porządkowej i dyscyplinarnej?

- Odpowiedzialności porządkowej podlegają wszyscy pracownicy szkoły.
- Do 8 sierpnia 2009 r. odpowiedzialności dyscyplinarnej podlegali tylko nauczyciele mianowani i dyplomowani.
- Obowiązująca aktualnie KN zrównuje wszystkich nauczycieli, którzy uczą w szkołach publicznych i niepublicznych (niezależnie od sposobu zatrudnienia).

Odpowiedzialność porządkowa

PREWENCYJNO- WYCHOWAWCZA

Mobilizuje pracowników do przestrzegania ustalonego porządku i dyscypliny pracy oraz przestrzega przed konsekwencjami niedopełnienia obowiązków pracowniczych.

REPRESYJNA

Polega na ukaraniu pracownika i może być dodatkowo wzmocniona odpowiedzialnością majątkową, jeśli wskutek naruszenia obowiązków, pracownik wyrządził pracodawcy szkodę, a nawet odpowiedzialność karną.

Odpowiedzialność porządkowa

Na podstawie **art. 75 ust. 2** Karty Nauczyciela nauczyciel ponosi **odpowiedzialność porządkową** w rozumieniu art. 108 Kodeksu pracy

Art. 108. § 1. Za nieprzestrzeganie przez pracownika ustalonej organizacji i porządku w procesie pracy, przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, przepisów przeciwpożarowych, a także przyjętego sposobu potwierdzania przybycia i obecności w pracy oraz usprawiedliwiania nieobecności w pracy, pracodawca może stosować:

- 1) karę upomnienia,
- 2) karę nagany.

§ 2. Za nieprzestrzeganie przez pracownika przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy lub przepisów przeciwpożarowych, opuszczenie pracy bez usprawiedliwienia, stawienie się do pracy w stanie nietrzeźwości lub spożywanie alkoholu w czasie pracy - pracodawca może również stosować karę pieniężną.

Odpowiedzialność porządkowa

Nauczyciel za nieprzestrzeganie:

- ustalonego porządku w procesie pracy (statut, regulaminy zarządzenia, etc.;
- regulaminu pracy;
- przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy;
- przepisów przeciwpożarowych;
- opuszczenie pracy (stanowiska pracy) bez usprawiedliwienia;
- stawienie się do pracy w stanie nietrzeźwości;
- spożywanie alkoholu w czasie pracy;
- ...

może być ukarany karą: **upomnienia, nagany lub karą pieniężną**

Odpowiedzialność porządkowa – przykłady

- nieobecność nieusprawiedliwiona w pracy;
- spóźnianie się do pracy, wychodzenie z lekcji, pozostawianie uczniów bez opieki czyli naruszenie obowiązku zapewnienia uczniom bezpieczeństwa;
- nieobecność nieusprawiedliwiona na zebraniu rady pedagogicznej, zebraniu z rodzicami lub innych imprezach szkolnych;
- niewypełnienie dokumentacji szkolnej (wpisów tematów, wypełnianie arkuszy, itp.);
- niepełnienie dyżurów podczas przerw międzylekcyjnych;
- nieustalenie przewidywanych ocen śródrocznych i rocznych w terminie określonym w statucie;
- nieprzestrzeganie zadań zespołu nadzorującego egzaminy zewnętrzne;
- itp.

Odpowiedzialność porządkowa

Przedawnienie i wysłuchanie pracownika

Art. 109.

§ 1. Kara nie może być zastosowana po upływie 2 tygodni od powzięcia wiadomości o naruszeniu obowiązku pracowniczego i po upływie 3 miesięcy od dopuszczenia się tego naruszenia.

§ 2. Kara może być zastosowana tylko po uprzednim wysłuchaniu pracownika.

§ 3. Jeżeli z powodu nieobecności w zakładzie pracy pracownik nie może być wysłuchany, bieg dwutygodniowego terminu przewidzianego w § 1 nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu do dnia stawienia się pracownika do pracy.

Powiadomienie o zastosowanej karze

Art. 110. O zastosowanej karze pracodawca zawiadamia pracownika na piśmie, wskazując rodzaj naruszenia obowiązków pracowniczych i datę dopuszczenia się przez pracownika tego naruszenia oraz informując go o prawie zgłoszenia sprzeciwu i terminie jego wniesienia. Odpis zawiadomienia składa się do akt osobowych pracownika.

Warunki (kryteria) udzielenia kary

Art. 111. Przy stosowaniu kary bierze się pod uwagę w szczególności rodzaj naruszenia obowiązków pracowniczych, stopień winy pracownika i jego dotychczasowy stosunek do pracy.

Odpowiedzialność porządkowa

Uprawnienia pracownika

Art. 112. § 1. Jeżeli zastosowanie kary nastąpiło z naruszeniem przepisów prawa, pracownik może w ciągu 7 dni od dnia zawiadomienia go o ukaraniu wnieść sprzeciw. O uwzględnieniu lub odrzuceniu sprzeciwu decyduje pracodawca po rozpatrzeniu stanowiska reprezentującej pracownika zakładowej organizacji związkowej. Nieodrzućenie sprzeciwu w ciągu 14 dni od dnia jego wniesienia jest równoznaczne z uwzględnieniem sprzeciwu.

§ 2. Pracownik, który wniósł sprzeciw, może w ciągu 14 dni od dnia zawiadomienia o odrzuceniu tego sprzeciwu wystąpić do sądu pracy o uchylenie zastosowanej wobec niego kary.

§ 3. W razie uwzględnienia sprzeciwu wobec zastosowanej kary pieniężnej lub uchylenia tej kary przez sąd pracy, pracodawca jest obowiązany zwrócić pracownikowi równowartość kwoty tej kary.

Odpowiedzialność porządkowa

Zatarcie kary

Art. 113. § 1. Karę uważa się za niebyłą, a odpis zawiadomienia o ukaraniu usuwa z akt osobowych pracownika po roku nienagannej pracy. Pracodawca może, z własnej inicjatywy lub na wniosek reprezentującej pracownika zakładowej organizacji związkowej, uznać karę za niebyłą przed upływem tego terminu.

§ 2. Przepis § 1 zdanie pierwsze stosuje się odpowiednio w razie uwzględnienia sprzeciwu przez pracodawcę albo wydania przez sąd pracy orzeczenia o uchyleniu kary.

Funkcje odpowiedzialności dyscyplinarnej

PREWENCYJNO - WYCHOWAWCZA

Mobilizuje nauczycieli do postępowania zgodnego z normami etycznymi. Zwiększa zaufanie społeczeństwa do nauczycieli.

REPRESYJNA

Polega na ukaraniu nauczycieli za uchybienie godności zawodu. nauczyciela lub obowiązkom nauczyciela oraz umożliwia eliminowanie niegodnych zachowań poprzez możliwość zwolnienia z pracy lub wydalenia z zawodu.

Odpowiedzialność dyscyplinarna

Na podstawie art. 75 ust. 1 Karty Nauczyciela nauczyciel ponosi **odpowiedzialność dyscyplinarną**

Art. 75. 1. Nauczyciele podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej za uchybienia godności zawodu nauczyciela lub obowiązkowi, o których mowa w art. 6.

czyli

- 1) rzetelnie realizować zadania związane z powierzonym mu stanowiskiem oraz podstawowymi funkcjami szkoły: dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą, w tym zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę;*
- 2) wspierać każdego ucznia w jego rozwoju;*
- 3) dążyć do pełni własnego rozwoju osobowego;*
- 4) kształcić i wychowywać młodzież w umiłowaniu Ojczyzny, w poszanowaniu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w atmosferze wolności sumienia i szacunku dla każdego człowieka;*
- 5) dbać o kształtowanie u uczniów postaw moralnych i obywatelskich zgodnie z ideą demokracji, pokoju i przyjaźni między ludźmi różnych narodów, ras i światopoglądów*

Tryb postępowania dyscyplinarnego

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela – rozdział 10, art. 75- 85,
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 stycznia 1998 r. w sprawie komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli i trybu postępowania dyscyplinarnego (Dz.U. Nr 15, poz.64 z późn. zm.).

Przykłady czynów, które uchylają godności i obowiązkom nauczyciela (niezależnie od miejsca jego popełnienia)

- przemoc fizyczna i psychiczna;
- ograniczenie uczniom prawa do właściwej opieki wychowawczej i ochrony przed wszelkimi formami przemocy oraz ochrony i poszanowania ich godności;
- **zaniedbanie opieki nad uczniami podczas zajęć szkolnych i pozaszkolnych**
- narażenie uczniów na utratę zdrowia a nawet życia;
- niewłaściwe wywiązywanie się z realizacji funkcji dydaktycznej;
- wykorzystywanie stosunku zależności w celu wymuszania pożądanych zachowań i działań;
- niska kultura słowa (agresja słowna, wulgarne słownictwo);

Przykłady czynów, które uchylają godności i obowiązkom nauczyciela (niezależnie od miejsca jego popełnienia)

- poświadczenie nieprawdy, fałszowanie dokumentów;
- brak reakcji na łamanie prawa przez nauczycieli i uczniów;
- wykorzystywanie seksualne (obcowanie płciowe i inne czynności seksualne), zachowanie obsceniczne, pedofilia, upowszechnianie pornografii;
- nieetyczne zachowania (np.: nieprzestrzeganie tajemnicy rady pedagogicznej, oszczerstwa);
- wykorzystywanie cudzych materiałów, programów bez zgody ich autora (plagiaty);
- porzucenie pracy.....

Odpowiedzialność zawsze ponosi się za działanie lub zaniechanie działania, czyli za to, co ktoś robi, albo za to czego nie robi.

Bezprawne działanie – dana osoba robi coś czego robić nie powinna.

Bezprawne zaniechanie – dana osoba nie robi tego, co ma obowiązek czynić.

Wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego

- Wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego wobec nauczyciela mogą złożyć w szczególności:
 - **każda osoba fizyczna (zwłaszcza pokrzywdzona)**
 - organy jednostki samorządu terytorialnego;
 - organy szkoły
 - organy instytucji, urzędów i organizacji;
- Źródłem wiadomości (dla kuratora oświaty) o popełnieniu czynu uchybiającego godności zawodu i obowiązkom nauczyciela mogą być również:
 - czynności urzędowe wizytatorów,
 - skargi,
 - **wszelkie notatki prasowe, audycje radiowe i telewizyjne,**
 - samooskarżenie sprawcy.

Postępowanie wyjaśniające

Postępowanie wyjaśniające prowadzone przez rzecznika ma za zadanie wyjaśnienie kwestii **podstawy do wniesienia wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego oraz zebrania i zabezpieczenia dowodów i innych istotnych dla sprawy informacji.**

Badaniu podlega konkretne działanie lub zaniechanie mające związek z pracą nauczyciela a nie przebieg pracy zawodowej i stosunek do obowiązków.

Przebieg pracy zawodowej lub stosunek do obowiązków może mieć tylko znaczenie przy wymierzaniu kary dyscyplinarnej, ale nie ma wpływu na wszczęcie i przebieg postępowania.

Postępowanie dyscyplinarne

- **Art. 80. 1.** Postępowanie dyscyplinarne wszczyna komisja dyscyplinarna na wniosek rzecznika dyscyplinarnego.
- **Art. 81. 1.** Postępowanie dyscyplinarne nie może być wszczęte po upływie 3 miesięcy od dnia uzyskania przez właściwy organ, przy którym powołana została komisja dyscyplinarna wiadomości o popełnieniu czynu uzasadniającego nałożenie kary i po upływie 3 lat od popełnienia tego czynu. Jeżeli jednak czyn stanowi przestępstwo, okres ten nie może być krótszy od okresu przedawnienia ścigania tego przestępstwa.

Wojewódzka komisja dyscyplinarna nie może wszcząć postępowania z urzędu, **a wyłącznie na wniosek** rzecznika dyscyplinarnego.

Postępowanie dyscyplinarne

Komisja dyscyplinarna może zdecydować:

- o umorzeniu postępowania dyscyplinarnego
 - o uniewinnieniu nauczyciela
- lub*
- wymierzyć karę:
 - nagany z ostrzeżeniem,
 - zwolnienia z pracy,
 - zwolnienia z pracy z zakazem przyjmowania ukaranego do pracy w zawodzie nauczycielskim w okresie 3 lat od ukarania;
 - **wydalenia z zawodu nauczycielskiego.**

Procedury odwoławcze

Nauczyciel może odwoła się od orzeczenia komisji dyscyplinarnej przy wojewodzie

Art. 77

2. Drugą instancją w sprawach dyscyplinarnych nauczycieli jest odwoławcza komisja dyscyplinarna przy ministrze właściwym do spraw oświaty i wychowania,

5. Od prawomocnych orzeczeń odwoławczych komisji dyscyplinarnych przy ministrze właściwym do spraw oświaty i wychowania stronom przysługuje odwołanie do właściwego ze względu na miejsce zamieszkania obwinionego sądu apelacyjnego – sądu pracy i ubezpieczeń społecznych terminie 14 dni od dnia doręczenia orzeczenia wraz z uzasadnieniem.

5a. Do rozpatrzenia odwołania stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o apelacji.

Od orzeczenia sądu apelacyjnego kasacja nie przysługuje.

Zatarcie kary – art. 82 KN

1. Kary dyscyplinarne określone w art. 76 ust. 1 pkt 1-3 (nagana z ostrzeżeniem, zwolnienie z pracy) podlegają zatarciu, a odpis orzeczenia o ukaraniu dołączony do akt osobowych nauczyciela podlega zniszczeniu po upływie 3 lat od dnia doręczenia nauczycielowi prawomocnego orzeczenia o ukaraniu, a w przypadku kary określonej w art. 76 ust. 1 pkt 3a (zwolnienie z pracy z zakazem przyjmowania ukaranego do pracy w zawodzie nauczycielskim w okresie 3 lat od ukarania) po upływie 6 lat od dnia doręczenia nauczycielowi prawomocnego orzeczenia o ukaraniu.
2. Jeżeli w okresie przed zatarciem kary dyscyplinarnej nauczyciel zostanie ponownie ukarany dyscyplinarnie, terminy, o których mowa w ust. 1 liczy się od dnia doręczenia nauczycielowi prawomocnego orzeczenia o ponownym ukaraniu.
3. Obowiązek wykonania postanowień ust. 1 spoczywa na dyrektorze szkoły i organie prowadzącym szkołę.

art. 83 ust. 1 KN

Dyrektor szkoły może zawiesić w pełnieniu obowiązków nauczyciela, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne lub złożono wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, jeżeli ze względu na powagę i wiarygodność wysuniętych zarzutów celowe jest odsunięcie nauczyciela od wykonywania obowiązków w szkole.

W szczególnych przypadkach można zawiesić nauczyciela przed złożeniem wniosku.

Dyrektor szkoły z mocy prawa zawiesza w pełnieniu obowiązków nauczyciela, jeżeli wszczęte postępowanie karne lub złożony wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego dotyczy naruszenia praw i dobra dziecka.

Zawieszenie w pełnieniu obowiązków nauczyciela art. 83 ust. 2 i 3 KN

2. Zawieszenie z mocy prawa następuje, gdy nauczyciel jest tymczasowo aresztowany lub w przypadku pozbawienia wolności w związku z występkiem karnym.
3. Zawieszenie w pełnieniu obowiązków nie może trwać dłużej 6 niż miesięcy, chyba że przeciwko nauczycielowi lub dyrektorowi toczy się jeszcze postępowanie karne lub postępowanie dyscyplinarne, w związku z którym nastąpiło zawieszenie.

Odpowiedzialność materialna nauczycieli

- **Karta Nauczyciela** nie zwiera zagadnień związanych odpowiedzialnością materialną nauczycieli w ramach łączącego ich ze szkołą stosunku pracy. Dlatego też poprzez art. 91c Karty Nauczyciela będzie tu miał zastosowanie Kodeks pracy w zapisach art. 114 – 127. Regulacje tam zawarte dają możliwość pracodawcy, którym jest dyrektor, dochodzenie ewentualnych roszczeń za wyrządzoną szkodę lub powierzone mienie w stosunku do nauczyciela, gdyż nauczyciel jako pracownik nie jest w pracy bezkarny i zwolniony od jakiejkolwiek odpowiedzialności z tego tytułu.
- Zgodnie z zapisami **Kodeksu pracy** rozróżniamy dwa rodzaje odpowiedzialności materialnej:
 - odpowiedzialność pracownika za szkodę wyrządzoną pracodawcy,
 - odpowiedzialność za mienie powierzone pracownikowi.

Funkcje odpowiedzialności materialnej

PREWENCYJNO-WYCHOWAWCZA

Mobilizuje pracowników do dbałości o mienie pracodawcy, stoi na straży zapobiegania szkodom oraz uświadamia o ewentualnych negatywnych konsekwencjach majątkowych w razie wyrządzenia szkody.

REPRESYJNA

Stanowi określoną dolegliwość finansową, która może być dodatkowo wzmocniona karą porządkową, dyscyplinarną czy nawet odpowiedzialnością karną.

KOMPENSACYJNA

Pozwala na pokrycie skutków szkody przez pracownika w formie zapłaty stosownego odszkodowania.

Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną pracodawcy (art. 114 – 123 Kp.)

Dotyczy każdego pracownika zatrudnionego w szkole. By pociągnąć nauczyciela do odpowiedzialności **muszą zaistnieć łącznie** następujące warunki: **wyrządzenie szkody** pracodawcy mającej bezpośredni związek przyczynowy związany z **bezprawnym działaniem pracownika** w skutek **niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków**, która to szkoda nastąpiła z winy pracownika. Obowiązek udowodnienia przesłanek ciąży na pracodawcy i jeśli choć jedna z nich nie zaistnieje, nie można pociągnąć do odpowiedzialności pracownika. Gdy zostanie udowodnione, pracodawca winien wskazać wysokość należnego odszkodowania i tu Kodeks pracy wyróżnia dwa przypadki:

- jeśli szkoda została wyrządzona nieumyślnie, wysokość odszkodowania nie może przekroczyć kwoty trzymiesięcznego wynagrodzenia pracownika,
- jeżeli szkoda została wyrządzona umyślnie, pracownik winien naprawić szkodę w całości.

Odpowiedzialność za mienie powierzone pracownikowi (art. 124 – 127 Kp)

Kodeks pracy w art. 124 § 1 mówi, że można powierzyć pracownikowi (**pisemnie**) z obowiązkiem zwrotu albo do wyliczenia się:

- pieniądze, papiery wartościowe lub kosztowności,
- narzędzia i instrumenty lub podobne przedmioty, a także środki ochrony indywidualnej oraz odzież i obuwie robocze.

By doszło do odpowiedzialności materialnej pracownika również w tym przypadku muszą zostać spełnione wyżej wspomniane przesłanki, czyli:

- szkoda,
- bezprawność działania pracownika polegająca na niewykonaniu lub nienależytym wykonaniu obowiązków pracowniczych,
- wina pracownika,
- związek przyczynowy pomiędzy bezprawnym działaniem a szkodą.

Ryzyko pracodawcy i pracownika

- Każda działalność jest obarczona pewnym ryzykiem więc występuje ono również w szkole. Zgromadzone pomoce dydaktyczne, sprzęt czy wyposażenie nie zawsze da się odpowiednio zabezpieczyć jak również samo ich użytkowanie przez uczniów czy nauczyciela może doprowadzić do zniszczenia.
- Kodeks pracy w **art. 117 § 1 i 2** przewiduje, że pracownik nie poniesie odpowiedzialności w przypadku szkody powstałej wskutek działania w granicach dopuszczalnego ryzyka oraz jeśli to ryzyko jest związane z działalnością pracodawcy. Działanie w granicach dopuszczalnego ryzyka to inaczej mówiąc działanie pracownika w granicach zdrowego rozsądku.
- w przypadku powierzenia pracownikowi mienia nie będzie on ponosił odpowiedzialności, gdy wskaże, iż to pracodawca nie zapewnił mu odpowiednich warunków do zabezpieczenia mienia o czym stanowi **art. 124 §3** Kodeksu pracy

Przykłady orzeczeń

- **Orzeczenie SN z dnia 23 stycznia 1975 r. II PR 201/74, OSPiKA z 1975, r. Nr 7-8, poz. 180** – W świetle Kodeksu pracy, także pracownicy, którym powierzono mienie z obowiązkiem zwrotu albo do wyliczenia się, nie ponoszą odpowiedzialności za szkodę w takim zakresie, w jakim pracodawca przyczynił się do jej powstania lub zwiększenia.
- **Wyrok SN z dnia 14 marca 1975 r. II PR 187/74, OSNCP z 1975 r., Nr 12, poz. 177** – Brak warunków umożliwiających zabezpieczenie powierzonego mienia, będący wynikiem trudności organizacyjnych, należy włączyć do dziedziny ryzyka związanego z działalnością pracodawcy, którego to ryzyka pracownik nie ponosi.

**Uporczywe niewypełnianie obowiązków
pracowniczych może skutkować
odpowiedzialnością dyscyplinarną np.:
notoryczne naruszanie regulaminów,
po wyczerpaniu możliwości stosowania kar
porządkowych.**

Odpowiedzialność za wykroczenia

– kodeks wykroczeń

Art. 72. Kto wbrew swemu obowiązkowi nie dokonuje odpowiedniego zabezpieczenia miejsca niebezpiecznego dla życia lub zdrowia człowieka, podlega karze aresztu albo grzywny.

Art. 73. Kto wbrew swemu obowiązkowi nie zawiadamia odpowiedniego organu lub osoby o wiadomym mu niebezpieczeństwie grożącym życiu lub zdrowiu człowieka albo mieniu w znacznych rozmiarach, podlega karze aresztu albo grzywny.

Art. 106. Kto, mając obowiązek opieki lub nadzoru nad małoletnim do lat 7 albo nad inną osobą niezdolną rozpoznać lub obronić się przed niebezpieczeństwem, dopuszcza do jej przebywania w okolicznościach niebezpiecznych dla zdrowia człowieka, podlega karze grzywny albo karze nagany.

Odpowiedzialność cywilna

W praktyce szkolnej dotyczy najczęściej odszkodowania (zapłaty za szkody) w przypadku naruszenia zasad związanych z obowiązkiem zapewnienia przez szkołę bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki.

Zgodnie z art. 5 ust. 7 ustawy o systemie oświaty odpowiedzialność ta spoczywa na organie prowadzącym.

Odpowiedzialność cywilna nauczycieli – kodeks cywilny

Art. 417

§ 1. Za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa.

§ 2. Jeżeli wykonywanie zadań z zakresu władzy publicznej zlecono, na podstawie porozumienia, jednostce samorządu terytorialnego albo innej osobie prawnej, solidarną odpowiedzialność za wyrządzoną szkodę ponosi ich wykonawca oraz zlecająca je jednostka samorządu terytorialnego albo Skarb Państwa.

Odpowiedzialność cywilna nauczycieli – kodeks cywilny

Art. 427. Kto z mocy ustawy lub umowy **jest zobowiązany do nadzoru nad osobą**, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy poczytać nie można, ten **obowiązany jest do naprawienia szkody wyrządzonej przez tę osobę**, chyba że uczynił zadość obowiązkowi nadzoru albo że szkoda byłaby powstała także przy starannym wykonywaniu nadzoru. Przepis ten stosuje się również do osób wykonywających bez obowiązku ustawowego ani umownego stałą pieczę nad osobą, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy poczytać nie można.

Odpowiedzialność cywilna nauczycieli – kodeks cywilny

Art. 444

§ 1. W razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia naprawienie szkody obejmuje wszelkie wyniki z tego powodu koszty. Na żądanie poszkodowanego zobowiązany do naprawienia szkody powinien wyłożyć z góry sumę potrzebną na koszty leczenia, a jeżeli poszkodowany stał się inwalidą, także sumę potrzebną na koszty przygotowania do innego zawodu.

§ 2. Jeżeli poszkodowany utracił całkowicie lub częściowo zdolność do pracy zarobkowej albo jeżeli zwiększyły się jego potrzeby lub zmniejszyły widok i powodzenia na przyszłość, może on żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody odpowiedniej renty.

§ 3. Jeżeli w chwili wydania wyroku szkody nie da się dokładnie ustalić, poszkodowanemu może być przyznana renta tymczasowa.

Odpowiedzialność cywilna nauczycieli – kodeks cywilny

Konstrukcja domniemania winy w nadzorze przyjęta w **art. 427** Kodeksu cywilnego jest wykorzystywana przy ustalaniu winy funkcjonariusza w związku z dochodzeniem roszczeń przeciwko Skarbowi Państwa na podstawie **art. 417** Kodeksu cywilnego, we wszystkich sytuacjach, gdy szkoda została wyrządzona przez osoby pozostające pod nadzorem funkcjonariusza w publicznej placówce opiekuńczej, wychowawczej, leczniczej.

Odpowiedzialność karna

Zbieg odpowiedzialności karnej i odpowiedzialności dyscyplinarnej

§ 3 Rozporządzenia MEN z 22 stycznia 1998 r. w sprawie komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli i trybu postępowania dyscyplinarnego (Dz.U. Nr 15, poz.64 z późn. zm.).

Postępowanie dyscyplinarne za czyn podlegający ukaraniu w postępowaniu karnym lub w sprawie o wykroczenia może być prowadzone równocześnie z tym postępowaniem. Komisja może zawiesić postępowanie dyscyplinarne do czasu wydania prawomocnego orzeczenia w postępowaniu karnym lub w sprawach o wykroczenia.

Komisja może w każdej chwili podjąć kontynuować zawieszone postępowania. Orzeczenie wydane w postępowaniu karnym lub w sprawach o wykroczenia nie stanowi przeszkody do wszczęcia i prowadzenia postępowania dyscyplinarnego oraz wymierzenia kary dyscyplinarnej.

Odpowiedzialność karna

Przykłady przestępstw regulowanych w kodeksie karnym (najczęstsze czyny powodujące zbieg odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej).

Art. 160 kk

§ 1. Kto naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli na sprawcy ciąży obowiązek opieki nad osobą narażoną na niebezpieczeństwo, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 lub 2 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 4. Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1-3 sprawca, który dobrowolnie uchylił grożące niebezpieczeństwo.

§ 5. Ściganie przestępstwa określonego w § 3 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Odpowiedzialność karna

Przykłady przestępstw regulowanych w kodeksie karnym (najczęstsze czyny powodujące zbieg odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej)

Art. 162.

§ 1. Kto człowiekowi znajdującemu się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu nie udziela pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Nie popełnia przestępstwa, kto nie udziela pomocy, do której jest konieczne poddanie się zabiegowi lekarskiemu albo w warunkach, w których możliwa jest niezwłoczna pomoc ze strony instytucji lub osoby do tego powołanej.

Art. 191. § 1. Kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Odpowiedzialność karna

Art. 210.

§ 1. Kto wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć osoby określonej w § 1, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 217.

§ 1. Kto uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 2. Jeżeli naruszenie nietykalności wywołało wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego albo jeżeli pokrzywdzony odpowiedział naruszeniem nietykalności, sąd może odstąpić od wymierzenia kary.

§ 3. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Odpowiedzialność karna

Nie można zawrzeć stosunku pracy z nauczycielem, który był karany za przestępstwo popełnione umyślnie - art.10 ust. 8a KN (bez względu na rodzaj przestępstwa).

Zgodnie z art. 26 KN stosunek pracy nauczyciela wygasa z mocy prawa w przypadku prawomocnego skazania za przestępstwo popełnione umyślnie.

Dziękuję za uwagę
😊

rudnik.jacek@gmail.com